

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

С.В. Мітіна

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

***Методичні рекомендації для підготовки до семінарських, практичних
занять та самостійної роботи
для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія»***

Київ – 2025 рік

РОЗРОБНИК: доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, *філософії та суспільних наук* Світлана МІТІНА

Рецензент: доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології, філософії та суспільних наук Олена ВЛАСЕНКО

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 1 від 25.08.2025

Методичні рекомендації схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025р.

Голова НМР ННГІ

Сергій ГУБАРЄВ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Експериментальна психологія» є обов'язковим компонентом циклу професійно-орієнтованих дисциплін підготовки майбутніх фахівців, який дає можливість здобувачеві вищої освіти ознайомитися з методологічними основами експериментальної психології, надати уявлення про загальні закономірності та принципи побудови і проведення експериментального дослідження психіки, планування експериментального дослідження; розуміння структури, етапів та типів експерименту; основних складових експерименту: змінні, гіпотези, планування, обробка та інтерпретація результатів дослідження; формування та розвиток професійне та особистісно важливих якостей майбутніх фахівців.

Метою вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є ознайомлення студентів з основними поняттями, категоріями, методологічними основами експериментальної психології, надати уявлення про загальні закономірності планування та проведення експериментального дослідження; обробки та інтерпретації емпіричних даних.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль І. Теоретико-методологічні основи експериментальної психології

Тема 1. Предмет і завдання експериментальної психології.

Предмет і завдання експериментальної психології. Роль експериментального дослідження психіки в здобутті наукових психологічних знань. Вплив основних напрямів психологічної науки на становлення і розвиток експериментальної психології. Різні підходи до розуміння сутності експерименту і його структури. Тенденції розвитку сучасної вітчизняної експериментальної психології.

Тема 2. Історія становлення експериментальної психології як науки

Розвиток та становлення експериментальної психології. Успіхи

нейрофізіології в ХХ ст. Психофізика. Психофізіологія відчуттів (Г. Фехнер, Г. Гельмгольц та ін.). Біхевіоризм і експериментальна психологія. Вплив гештальтпсихології на розвиток експериментальної психології. Когнітивісти та експериментальна психологія.

Розвиток вітчизняної експериментальної психології. Різні підходи до розуміння сутності експерименту і його структури (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Максименко, С. Рубінштейн та ін.). Експериментальна психологія на сучасному етапі: предмет і завдання. Тенденції розвитку й основні проблеми експериментальної психології.

Тема 3. Методи дослідження та напрямки сучасної експериментальної психології.

Структура наукового дослідження, рівні методології. Методологічні принципи експериментальної психології. Дослідницькі стратегії в експериментальній психології. Етапи наукового дослідження. Наукова проблема, гіпотеза. Класифікація методів дослідження.

Неекспериментальні методи дослідження психіки. Вибір методів отримання даних. Метод спостереження, його сутність, різновиди. Програма спостереження. Метод опитування. Вимоги до складання анкет. Контент-аналіз.

Модуль II. Експериментальне дослідження психіки.

Тема 4. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки.

Місце експерименту серед емпіричних методів психологічного дослідження. Сутність і принципи експериментального дослідження психіки. Практика експериментування і можливі методологічні помилки.

Галузеві експерименти в психології. Особливості експериментального дослідження в загальній психології та психофізіології. Особливості проведення експериментального дослідження в межах вікової психології. Специфіка польових та лабораторних експериментів в соціальній психології. Специфіка та принципи патопсихологічного експерименту

Тема 5. Стратегії планування експериментального дослідження та гіпотези в структурі психологічного дослідження.

Планування психологічного експерименту. Сутність змістового і формального планування психологічного експерименту. Зв'язок вибору плану з теоретичним підходом до розуміння сутності проблеми. Загальна характеристика етапів психологічного експерименту. Закон економії доводів. Типи експериментальних схем, що використовуються в процесі вивчення психіки.

Вимоги до формулювання наукових гіпотез у психологічному експерименті. Принцип фальсифікації і верифікації наукових гіпотез. Різновиди гіпотез: теоретична, емпірична, статистична гіпотези.

Статистичні рішення: помилки 1-го і 2-го роду і можливості їхньому запобіганню.

Тема 6. Змінні в експериментальному дослідженні та їх контроль.

Види змінних в експериментальному дослідженні психіки. Поняття залежна та незалежна змінна. Емпіричні методи виміру змінних у психологічному експерименті. Критерії якості виміру змінних: об'єктивність, надійність, валідність.

Ефект послідовності при маніпулюванні незалежною змінною. Експериментальний контроль змінних у психологічному дослідженні.

Тема 7. Валідність експериментального дослідження психіки .

Сутність поняття “валідність експерименту”. Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних. Види валідності експерименту: зовнішня, внутрішня, конструктивна, операційна, статистична. Факт і артефакт у експерименті.

Фактори, що загрожують валідності експерименту. Загрози внутрішньої та зовнішньої валідності. Загальні правила контролю загроз валідності експерименту.

Тема 8. Поняття та характеристика вибірки психологічного дослідження.

Поняття та характеристика вибірки психологічного дослідження.

Правила формування експериментальної вибірки. Репрезентативність виборки. Стратегії відбору досліджуваних до вибірки. Техніки випадкового і стратометричного відбору.

Проблеми використання природних груп у психологічному експерименті. Особливості проведення експерименту з одним досліджуванним.

Модуль III Методи обробки, аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження.

Тема 9. Математико-статистична обробка результатів психологічних експериментів.

Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних. Особливості обробки результатів експериментального дослідження в психології. Поняття про якісний аналіз та інтерпретацію результатів експериментів Поняття про кількісний (математико-статистичний) аналіз результатів експериментального дослідження. Використання описової статистики та методів статистичного висновку для кількісного аналізу і перевірки значимості результатів власних експериментів.

Тема 10. Параметричні та непараметричні критерії. Сутність кореляційного аналізу.

Правило вибору математико-статистичного критерію відповідно до дослідницьких задач. Параметричні критерії матстатистики: умови їх застосування. Непараметричні критерії матстатистики: умови їх застосування.

Поняття та сутність кореляційного аналізу, правила застосування.

Тема 11. Узагальнення та інтерпретація результатів експериментального дослідження.

Складові інтерпретації експериментальних результатів. Проблема пояснення й узагальнення результатів дослідження. Типові помилки узагальнення експериментальних даних.

Вимоги до складання звіту про результати експериментального

дослідження психіки. Складові звіту. Аналіз звітів експериментального дослідження психіки.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Історія становлення та розвитку експериментальної психології.

Питання для обговорення.

1. Витоки експериментальної психології: розвиток експерименту в філософії.
2. Психофізіологія як емпірична база психологічних досліджень.
3. Роль психофізики в становленні експериментальної психології (дослідження П.Бугера та Е.Вебера, роботи Г.Фехнера, Г.Гельмгольца)
4. Експериментальна інтроспекція (дослідження В.Вундта, Е.Тітченера, Е.Крепеліна, О. Кюльпе).
5. Розвиток експериментальної психології в Україні наприкінці ХІХст. початок ХХст.
6. Різні підходи до розуміння сутності експерименту і його структури (Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Максименко, С. Рубінштейн та ін.).
7. Тенденції розвитку експериментальної психології на сучасному етапі: предмет, завдання, напрямки .

Рекомендована література:

1. Бедан В.Б. Експериментальна психологія. Курс лекцій: для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології. Одеса. НУ «ОЮА», 2020. 102 с.
2. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2012. 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2017. 208 с.
4. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 360 с.

Семінарське заняття 2. Методологічні основи експериментальної психології.

Питання для обговорення

1. Методологічні принципи експериментальної психології.
2. Поняття та типологія наукового дослідження
3. Структура наукового дослідження.
4. Співвідношення поняття об'єкта та предмету дослідження
5. Поняття про наукову проблему. Базові характеристики наукової проблеми
6. Теорія як реконструкція психологічної реальності. Структура, види та рівні теорії.
7. Етичні аспекти психологічних досліджень.
8. Наукове шахрайство. Засоби запобігання плагіату.

Рекомендована література:

1. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ, 2012. С.27-46
2. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2017, С.25-44.

Семінарське заняття 3. Неекспериментальні методи дослідницької роботи в психології.

Питання для обговорення.

1. Поняття про експериментальні та неекспериментальні методи психологічного дослідження.
2. Спостереження як метод психологічного дослідження: переваги та недоліки.
3. Біографічний метод у психологічному дослідженні.
4. Аналіз продуктів діяльності, особливості застосування.
5. Поняття та різновиди опитувань: інтерв'ю, анкетне та експертне опитування.
6. Бесіда: діагностичні та терапевтичні можливості.
7. Анкетування у психологічному дослідженні, вимоги до складання анкет.
8. Стандартизовані опитувальники та тести як методи психологічного дослідження.

Рекомендована література:

1. Бедан В.Б. *Експериментальна психологія. Курс лекцій*: для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології. Одеса. НУ «ОЮА», 2020. 102 с.
2. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2017. 208 с.
3. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 360 с.

Семінарське заняття 4. Експеримент в психологічних дослідженнях.

Питання для обговорення

1. Сутність експериментального методу, його переваги та недоліки
2. Принципи експериментального дослідження психіки
3. Етичні аспекти психологічного експерименту.
4. Види психологічного експерименту: природний, лабораторний, формувальний, польовий.
5. Особливості експериментального дослідження в загальній психології та психофізіології.
6. Особливості проведення експериментального дослідження в межах вікової
7. Специфіка польових та лабораторних експериментів в соціальній психології
8. Специфіка та принципи патопсихологічного експерименту

Рекомендована література:

1. Бедан В.Б. Експериментальна психологія. Курс лекцій: для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології. Одеса. НУ «ОЮА», 2020. 102 с.
2. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2012. С. 52-65.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2017. С.72-91.

Семінарське заняття 5. Стратегії планування та гіпотези експериментального дослідження.

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика етапів психологічного експерименту.
2. Основні стратегії планування експериментального дослідження (*констатуюча, формуюча, зіставлення*).
3. Вимоги до формулювання наукових гіпотез у психологічному дослідженні.
4. Принцип фальсифікації і верифікації наукових гіпотез.
5. Різновиди гіпотез психологічного дослідження: теоретична, емпірична, статистична.

Рекомендована література:

1. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ, 2012. С.52-65
2. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. Київ: «ВД «Професіонал», 2017, С.72-91

Семінарське заняття 6. Вибірка психологічного дослідження.

Питання для обговорення

1. Поняття та характеристика вибірки психологічного дослідження.
2. Вимоги до формування експериментальної вибірки. Репрезентативність.
3. Стратегії відбору досліджуваних до вибірки.
4. Техніки випадкового і стратометричного відбору.
5. Проблеми використання природних груп у психологічному експерименті.
6. Особливості проведення експерименту з одним досліджуваним

Рекомендована література:

1. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ, 2012. С.52-65
2. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. Київ: «ВД «Професіонал», 2017, С.72-91
3. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 360 с.

Семінарське заняття 7. Методи аналізу та інтерпретації результатів експериментального дослідження.

Питання для обговорення

1. Проблема об'єктивності і надійності експериментальних даних.

2. Вибір методів отримання емпіричних даних.
3. Поняття про якісний аналіз та інтерпретацію результатів експериментів
4. Поняття про кількісний (математико-статистичний) аналіз результатів експериментального дослідження.

Рекомендована література:

1. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ, 2012. С.52-65
2. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. Київ: «ВД «Професіонал», 2017, С.72-91.
3. Мітіна С.В. Методи математичної статистики у психологічних дослідженнях: навчально-методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія». Київ: Вид-во ТНУ, 2024. 63 с.

**Семінарське заняття 8. Параметричні та непараметричні критерії.
Кореляційний аналіз.**

Питання для обговорення

1. Правило вибору математико-статистичного критерію відповідно до дослідницьких задач.
2. Поняття кореляційного аналізу. Приклади застосування.
3. Параметричні критерії матстатистики: умови їх застосування.
4. Непараметричні критерії матстатистики: умови їх застосування.

Рекомендована література:

1. Малхазов О. Р. *Експериментальна психологія*: практичний посібник. Київ: Талком, 2020. 321 с.
2. Мітіна С.В. Методи математичної статистики у психологічних дослідженнях: навчально-методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія». Київ: Вид-во ТНУ, 2024. 63 с.
3. Суходольський Г.В. Математическая психология. Харків: изд-во Гуманитарний центр, 2018. 360 с.

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

**Практичне заняття 1. Формулювання наукової проблеми.
Визначення методологічного апарату дослідження (2г.)**

Завдання 1.

На основі кожної з наступних побутових (наївних) проблем сформулюйте наукову проблему, таку, яка може призвести до цікавого наукового дослідження, сформулюйте тему дослідження:

- Чи буде людина виконувати роботу, яка добре оплачується, однак може завдати шкоди її здоров'ю?
- Чи варто заохочувати дітей для того, щоб вони краще навчалися?
- Чи правда, що чоловіки розумніші за жінок?

- Чому люди заражаються агресивною поведінкою інших?
- Чи правда, що діти з неблагополучних сімей більш агресивні?
- Як правильно виховувати дитину, щоб вона була творчою?
- Чи правда, що продуктивність праці робітників залежить від керівника?
- Чому люди похилого віку відчувають себе самотніми?
- Чи правда, що кохання не є причиною створення сім'ї?
- Що спонукає спортсменів-екстремалів ризикувати життям?

Завдання 2. Визначте методологічний апарат дослідження для 5 визначених тем, на основі сформульованих наукових проблем (див. завдання практичної роботи №1) зверніть увагу на такі моменти:

Тема дослідження

- об'єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- мета дослідження;
- завдання дослідження (3-4 завдання)
- гіпотеза дослідження;
- можливі методи.

Практичне заняття 2. Змінні в експериментальному дослідженні та їх контроль (1г).

1. Дати визначення поняття залежна та незалежна змінна.
2. Відповідно до певної теми експериментального дослідження (див. практичну роботу №1)
 - визначити змінні (залежна, незалежна),
 - можливі зовнішні впливи (випадкові змінні).

Практичне заняття 3. Фактори загроз внутрішньої та зовнішній валідності (1г).

1. Дати визначення поняття валідність експерименту, види валідності.
2. Відповідно до певної теми експериментального дослідження (див. практичну роботу №1)
 - визначити фактори загроз внутрішньої валідності експерименту
 - визначити фактори загроз зовнішній валідності експерименту
 - визначити можливості контролю загроз валідності експерименту.

Результати подати в вигляді таблиці.

№	Вид валідності	Фактор загрози	Можливість контролю

5. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Зміст завдання	Форма звітності
1.	Аналіз першоджерел, складання опорного конспекту з вивченої теми, підготовка повідомлення, розробка схеми спостереження, складання анкети, формулювання наукової проблеми.	Письмовий звіт (модуль I)
2.	підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі, визначення методологічного апарату дослідження, формулювання гіпотези (теоретичної, емпіричної, статистичної), складання схем, таблиць.	Письмовий звіт (модуль II)
3.	Кількісна та якісна обробка результатів психодіагностики, написання звіту, розробка презентацій по темі.	Письмовий звіт (модуль III)

5 Тематика самостійної роботи здобувачів

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин за формами здобуття освіти	
			очна (дні)	заочна
1.	Тема 1. Предмет і завдання експериментальної психології.	Аналіз літератури, написання конспекту	6	10
2.	Тема 2. Історія становлення експериментальної психології як науки	Аналіз літератури. Підготовка до семінару (підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі)	6	10
3.	Тема 3. Методи та напрямки сучасної експериментальної психології. Методологічний апарат дослідження.	Аналіз літератури. Виконання практичного завдання №1 (формулювання наукової проблеми, визначення методологічного апарату дослідження).	6	10
4.	Тема 4. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки.	Аналіз літератури. Підготовка до семінару (підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі)	7	10

5.	Тема 5. Стратегії планування експериментального дослідження та гіпотези в структурі психологічного дослідження.	Аналіз першоджерел (підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі); вирішення практичних завдань (визначення формулювання гіпотези)	10	10
6.	Тема 6. Змінні в експериментальному дослідженні та їх контроль.	Аналіз практичних ситуацій. Виконання практичного завдання №2.	7	10
7.	Тема 7. Валідність експериментального дослідження психіки .	Аналіз практичних ситуацій. Виконання практичного завдання №4 (складання таблиць).	10	10
8.	Тема 8. Поняття та характеристика вибірки психологічного дослідження.	Аналіз літератури. Підготовка до семінару (підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі). Аналіз практичних завдань.	6	10
9.	Тема 9. Математико-статистична обробка результатів психологічних експериментів.	Аналіз літератури. Аналіз практичних завдань (підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі).	6	10
10.	Тема 10. Параметричні та непараметричні критерії, вимоги до їх застосування. Сутність кореляційного аналізу.	Вирішення практичних ситуацій. Підготовка до семінару (підготовка повідомлення, розробка презентацій по темі).	6	10
11.	Тема 11. Узагальнення та інтерпретація результатів експериментального дослідження.	Кількісна та якісна обробка результатів індивідуальної психодіагностики, написання звіту.	10	10
	Всього		80	110

5. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Історія розвитку експериментальної психології.
2. Місце експериментальної психології в системі психологічних знань.
3. Основні завдання експериментальної психології на сучасному етапі.
4. Предмет та методологічні основи експериментальної психології.
5. Проблеми експериментального дослідження психіки.
6. Поняття наукового дослідження: структура, види, принципи.

7. Класифікація методів психологічних досліджень.
8. Загальнонаукові дослідницькі методи.
9. Психологічне спостереження. Види.
10. Помилки психологічного спостереження.
- 11.Бесіда як психологічний метод дослідження.
- 12.Психологічне тестування. Валідність і надійність тесту.
- 13.Порівняльна характеристика загальнонаукових дослідницьких методів: спостереження, вимір і експеримент.
- 14.Поняття психологічного експерименту, його особливості.
- 15.Види експериментального дослідження.
- 16.Ідеальний і реальний експерименти.
- 17.Природний та лабораторний експерименти.
- 18.Констатуючий та формуючий експеримент у психології.
- 19.Валідність та надійність експерименту.
20. Фактори, що порушують валідність та надійність психологічного експерименту.
- 21.Експериментальна вибірка й способи її створення. Репрезентативність вибірки.
- 22.Характеристика стратегій добору досліджуваних у вибірку.
- 23.Поняття про експериментальну й контрольну групи.
- 24.Види артефактів у психологічному експерименті та засоби їх уникнення.
- 25.Етичні принципи проведення психологічного дослідження.
- 26.Гіпотеза наукового дослідження, види гіпотез.
- 27.Нуль-гіпотеза і значущі результати дослідження.
28. Види змінних. Методи виміру змінних.
- 29.Критерії якості виміру змінних: об'єктивність, надійність, валідність.
- 30.Контроль змінних у психологічному експерименті.
- 31.Етапи експериментального дослідження в психології.
- 32.Визначення об'єкта й предмета наукового дослідження.
- 33.Постановка проблеми наукового дослідження.
- 34.Класифікації експериментальних планів
- 35.Кореляційне дослідження.
- 36.Формувальний експеримент: особливості й область застосування.
- 37.Психологічний вимір. Типи вимірювальних шкал.
- 38.Методи математичної обробки результатів психологічного дослідження.
- 39.Якісна і кількісна обробка даних експериментального дослідження.
- 40.Інтерпретація й узагальнення результатів дослідження.
- 41.Форми подання результатів наукового дослідження.
- 42.Можливі помилки узагальнення експериментальних даних.

6. Рекомендовані джерела інформації:

Основна література

1. Бедан В.Б. *Експериментальна психологія. Курс лекцій: для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології.* Одеса. НУ «ОЮА», 2020. 102 с.
2. Галян О.І., Галян І.М. *Експериментальна психологія: навчальний посібник.* Київ: Академвидав, 2012. 400 с.
3. Горбунова В. В. *Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навчальний посібник.* Київ: ВД «Професіонал», 2017. 208 с.
4. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. *Експериментальна психологія. Підручник.* Київ: Центр учбової літератури, 2021. 360 с.
5. Малхазов О. Р. *Експериментальна психологія: практичний посібник.* Київ: Талком, 2020. 321 с.
6. Мітіна С.В. *Методи математичної статистики у психологічних дослідженнях: навчально-методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія».* Київ: Вид-во ТНУ, 2024. 63 с.

Додаткова література

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. *Методика та організація наукових досліджень в психології: Навч. посібник.* Київ: Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
2. Копець Л. *Класичні експерименти в психології: навчальний посібник.* Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 283 с.
3. Кравчук С. Л. *Експериментальна психологія: теорія і практика психологічного експерименту: підруч. для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Київський університет, 2008. 286 с.
4. *Практична психологія: навч. посіб. для студ. вис.навч. закл. / М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, С.М. Миронець та ін.* Київ: Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2017. 728 с.
5. Суходольський Г.В. *Математическая психология.* Харків: изд-во Гуманитарный центр, 2018. 360 с.

Інформаційні ресурси.

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/>
3. Студентська бібліотека «Читалка» Режим доступу. <http://chitalka.net.ua>.
4. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступа: <https://www.doabooks.org> .